

Yazma Stratejileri

Geleneksel ve Dijital Etkinlik Örnekleri

Mustafa YILDIZ

Cansel GÜNAYDIN

Ceren Deniz ALP

Prof. Dr. Mustafa YILDIZ - Cansel GÜNAYDIN - Ceren Deniz ALP

YAZMA STRATEJİLERİ
Geleneksel ve Dijital Etkinlik Örnekleri

ISBN 978-625-6764-83-5

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2023, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Aralık 2023, Ankara

Yayın-Proje: Zeynep Güler
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Ada Matbaacılık Yayın San. Tic. Ltdi. Şti.
Ostim OSB Mah. 1578. Cd. No: 21
Yenimahalle/Ankara

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 44093

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

Bu kitap, yazarımız Ceren Deniz'in kitabın yazma sürecinde kaybettiğimiz sevgili babası Salih Alpe'ye ithaf olur. Kendisine Allah'tan rahmet dileriz. Ruhu şad olsun.

"Her zaman yanımda olup bana destek olan ilk okurumuz, iyi ki benim babam dediğim Salih Alpe'ye her şey için teşekkür ederim."

(Ceren Deniz)

YAZARLAR HAKKINDA

Prof. Dr. Mustafa YILDIZ

Mustafa Yıldız, 1976 yılında Ordu'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Ordu'da tamamladı. Atatürk Üniversitesinde tamamladığı lisans eğitiminin ardından sınıf öğretmeni olarak atandı. Erzurum, Ordu ve Ankara'da sınıf öğretmenliği yaptı. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalında yüksek lisansı 2005 yılında, doktora 2010 yılında tamamladı. 2011 yılında Gazi Üniversitesinde öğretim görevlisi olarak çalışmaya başladı. Sınıf Öğretmenliği Eğitimi alanında 2014 yılında doçent, 2021 yılında profesör unvanını aldı. Halen Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Sınıf Eğitimi Anabilim Dalında öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Temel çalışma alanı Türkçe ve ilk okuma yazma öğretimidir. Okuma becerileri, okuma motivasyonu, yazma öğretimi ve kelime hazinesi özellikle ilgilendiği konulardır. Alanında yayınlanmış akademik kitapları, makaleleri, sempozyumlarda sunulmuş bildirileri ve ilköğretim ders kitapları bulunmaktadır.

E-posta: mustafa@gazi.edu.tr

ORCID No: 0000-0003-3885-5322

Cansel GÜNAYDIN

Cansel Günaydin, 1998 yılında Düzc'de doğdu. İlk ve orta öğrenimi Düzc'de tamamladı. Gazi Üniversitesinde tamamladığı lisans eğitiminin ardından 2022 yılında Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalında yüksek lisansa başladı. Halen yüksek lisansa devam etmektedir ve özel bir kurumda sınıf öğretmeni olarak görev yapmaktadır.

E-posta: cansel.gunaydin@gazi.edu.tr

ORCID No: 0009-0001-8936-047X

Ceren Deniz ALP

Ceren Deniz Alp, 1999 yılında İstanbul'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Antalya'da tamamladı. Akdeniz Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği bölümünde tamamladığı lisans eğitiminin ardından 2021 yılında Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde Sınıf Eğitimi Bilim Dalında yüksek lisansa başladı. Halen yüksek lisansa devam etmektedir ve özel bir kurumda sınıf öğretmeni olarak görev yapmaktadır. Alanında yazılmış makaleleri bulunmaktadır.

E-posta: cdeniz.alp@gazi.edu.tr

ORCID No: 0009-0007-3062-5393

ÖN SÖZ

Yazma pek çok bilişsel, duyuşsal, ve psikomotor becerinin bir arada kullanılmasını gerektiren çok boyutlu bir dil becerisidir. Strateji öğretimi her alanda olduğu gibi yazma becerisinin öğretiminde de çok önemlidir. Yazma stratejilerini ele alma fikrimiz aslında bazı gerekçelere dayanmaktadır. En önemli gerekçemiz, “*Yazma stratejilerini uygular.*” kazanımının Türkçe dersi Öğretim Programlarında yer almasına rağmen kazanıma ilişkin detaylı bir açıklamaya yer verilmemesidir. Programda ve ders kitaplarında hangi yazma stratejilerinin, yazma sürecinin hangi aşamasında, nasıl kullanılması gerektiğine ilişkin herhangi bir bilgi, açıklama, örnek vb. bulunmamaktadır. Bir başka gerekçe ise yazma stratejilerini bağımsız şekilde ele alan, yazma sürecinin aşamalarına uygun olarak örneklendiren, öğretmenlere bu konuda zengin alternatifler sunan çalışmaların eksikliğidir. Bu kitap bu eksikliği gidermeye dönük bir çabanın ürünüdür.

Bir kitap yazma fikri hemen olgunlaşmıyor. Hazırlık aşamasından yayımlanma aşamasına kadar pek çok süreç ve işlemin tamamlanması gerekiyor. Hazırlık aşamasında kitabın tasarımı ve formatı hakkında tartışmalar yaptık. Bu aşamada “Kitabın hedef kitlesi kimler olmalı?, Bu kitabı kim okuyacak?, Bu kitaptan kim ya da kimler faydalanabilir?” gibi sorulara cevap aradık. Bu sürecin ardından geniş bir literatür taraması yaparak yazma stratejilerine ilişkin taslak bir liste oluşturduk. Stratejileri yazma sürecine göre gruplandırdık ve tekrar eden stratejileri çıkardık. Bu aşamanın ardından en çok uğraştığımız sorun kitabın tasarımı oldu. Kitabın formatı, stratejilerin nasıl açıklanacağı, örneklerin nasıl sunulacağı, dijital etkinliklerin nasıl yapılandırılacağı gibi konularda karar vermek kolay olmadı. Pek çok yaratıcı fikirden vazgeçip yenilerini aramak zorunda kaldık. Bu sürecin ardından içeriklerin yazımına geçildi. Hazırlanan içerikler gözden geçirilerek tekrar düzenlendi. İçerikle ilgili bu aşamayı önemli ölçüde tamamladıktan sonra teknik düzenlemeler yaparak kitabı yayımlama aşamasına getirdik.

Bu uzun ve yorucu süreç yaklaşık iki yıl sürdü. Kitapta 100’den fazla yazma stratejisi detaylı bir şekilde tanıtılarak stratejilerle ilgili geleneksel ve dijital etkinlik örneklerine yer verildi. Kitabın hedef kitlesi genelde yazma öğretimiyle ilgilenenler özelde ise sınıf öğretmenleridir. Kitabın yazma becerisini daha iyi öğretmek ve yazma stratejilerini etkili bir şekilde kullanmak konusunda okurlarına yardımcı olacağını ümit ediyoruz. Nihai amacımız ise çocukların yazma becerilerinin gelişimine destek olmaktır. Kitapta yer verilen stratejilerin çocuklarla buluşması ve yazılacak metinlere katkı sağlaması en büyük mutluluk kaynağımız olacaktır. Kitabın henüz tamamlanmadığını biliyoruz. Okuyuculardan gelecek eleştiri ve önerilere göre kitabı geliştirmeye devam edeceğiz.

Son söz olarak, yüksek lisans dersimizde başlayan kitap yazma fikrinden hiç vazgeçmeden çalışan Ceren ve Cansel öğretmenlerime teşekkür etmeliyim. Henüz öğretmenlik yolculuğunun başlarında olan iki sınıf öğretmeniyle çalışmak bana da çok şey öğretti. Onların isteği, gayreti ve ısrarı olmasaydı bu kitap ortaya çıkmazdı. Daha nice çalışmalara imza atmalarını, yazma arzularının devam etmesini dilerim.

Prof. Dr. Mustafa YILDIZ

Aralık 2023/Ankara

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
-------------	-----

1. BÖLÜM YAZMA ÖĞRETİMİNDE STRATEJİLER

Giriş.....	2
Yazma Becerilerinin Öğretimi.....	2
Yazma Stratejileri.....	4
Genel Yazma Stratejileri	5
Yazma Sürecine Dayalı Stratejiler.....	5
Sonuç.....	7
Kaynakça.....	7

2. BÖLÜM GENEL YAZMA STRATEJİLERİ

Model Olarak Yazma.....	10
Paylaşımlı Yazma	11
Etkileşimli Yazma	11
Rehberli Yazma	12
Bağımsız Yazma	13
Yazma Atölyesi	14
Günlük Yazma.....	15
Kaynakça.....	16

3. BÖLÜM YAZMAYA HAZIRLIK STRATEJİLERİ

Bir Hedef Belirleme.....	18
Bir Karakterle Başlama	20
Yazma Ağı Oluşturma.....	23
Kuluçkaya Yatma	26
Hedef Kitleyi Belirleme	28
Konuyu Sınırlama.....	30
Yazı Türünü Belirleme	32
Bir Satır Ödünç Alma	34
Akıl Tutulması	37
Anlatım ve Zamanlar	40
Okuyucular Ne Bilmek İster?.....	42

Bağlantı Kurma.....	44
Başka Bir Yerde Yazma	46
Beyin Fırtınası.....	49
Bir Düşüncenin Artılarını ve Eksilerini Listeleme.....	52
Dünyayı Değiştirmek İçin Yazma	55
En İyi Ortamı Yaratma	57
Fikirleri Düzenleme	59
Grafikler ve Planlama Sayfaları	62
Fikirleri Ağaçlandırma	64
Fotoğraf Başlangıcı.....	67
Hikâye Başlatıcılar.....	70
Hikâye Dağları	73
Hikâye Ögelerini Karıştırma ve Eşleştirme.....	75
Hatırlatıcılar	78
Kaç Farklı Hikâye Yazılabilir?	81
Kavram Haritası Oluşturma	84
Kelime Havuzları.....	87
Kendine “Ne” Soruları Sorma	90
Kitleyi Hayal Etme ve Amacı Düşünme.....	92
Konuyu Değişik Açılardan İrdeleme	94
Kümeleme.....	96
Ne- Neden- Nasıl Stratejisi.....	98
Not Alma	100
Odağı Daraltma	103
Önemli Olan Bir Konu Bulma.....	105
Özgün Değişler Oluşturma	107
Paralel Hikâye	109
T-Grafiği Stratejisi.....	111
Yazıdaki Ana Noktaları Belirtme	113
Kaynakça.....	116

4. BÖLÜM

TASLAK OLUŞTURMA STRATEJİLERİ

Bir Taslak Haritası Oluşturma	118
Sekiz Adımlı Yazma Stratejisi	120
Hikâye Planı Kullanma	122
Etkili Sonlandırma Stratejisi	125
Özetleme.....	127

Dört Kare Stratejisi.....	129
Ağaç Stratejisi.....	131
Akrostiş Yazma	134
Ana Fikri Destekleme	137
Bakış Açısı	140
Başlık Yazma	142
Bilgi İstemek İçin Mektup Yazma.....	145
Bir Gerçeğin Önemini Belirleme.....	148
Biyografi Yazmak İçin Çerçeve Oluşturma.....	150
Duygular Arası Geçiş.....	152
Gazete Makalesi	154
Hızlı Yazma	157
Hikâyeyi Tamamlama	159
Kendini Başkasının Yerine Koyma.....	161
Kitap Tanıtım Yazısı Yazma	163
Konuyu Tanımlama	166
Kitap Raporları	168
Müze Gezileri.....	171
Ofis Notu, E-Posta.....	173
Özgeçmiş ve Kapak Mektubu	175
Reklam Metinleri Yaratma	177
Senaryo Yazma	179
Sözcük Manipülasyonu	181
Sözlük Oluşturma.....	183
Zamanı Düzenleyici Olarak Kullanma.....	185
Kaynakça.....	187

5. BÖLÜM

GÖZDEN GEÇİRME STRATEJİLERİ

Anlamı Gözden Geçirme	190
Yaz, Oku ve Kontrol Et.....	192
Konuya Odaklanma	194
Paragraflar Arası Geçiş Yapma	196
Değişiklikler ve Seçenekler	198
Başkası Gibi Düşünme.....	200
Klişe İfadelerden Kurtulma	202
Akranı Gözden Geçirme	204
Bir Konuyu Büyütme veya Küçültme	206

Cümle Birleştirme ile Tekrarı Ortadan Kaldırma	208
Destekleyici Ayrıntıları Kullanma	210
Fikir ve Ayrıntılar Stratejisi	212
Fikirleri Düzene Sokma	214
Gözden Geçirmek İçin Bir Hedef Belirleme	216
İlginç Alıntılar Yapma.....	218
Kanıtlama	220
Mecazi Dil Kullanma	222
Empati.....	224
Geçmiş Yolculuk.....	226
Okur Mahkemeleri	228
Soru-Cevap	230
Yapay Zekâya Soruyorum.....	232
Birden Fazla Kişinin Fikrini Alma	234
Kaynakça.....	236

6. BÖLÜM REDAKSİYON STRATEJİLERİ

Düzeltilme İşaretlerini Kullanma	238
Paragraf Şeklinde Yazma	240
Düzeltilme İçin Kontrol Listesi Kullanma	242
Eserimi Düzenliyorum	244
Yeni Bir Paragrafa Ne Zaman İhtiyaç Olduğunu Bilme	246
İçindekiler Tablosu Yazma	248
Kontrol Listesini Düzenleme	250
Karakteri Konuşturma.....	252
Kaynakça.....	254

7. BÖLÜM YAYIMLAMA STRATEJİLERİ

Sıcak Sandalye.....	256
Hikâye Duvarı.....	258
Eserimi Sunuyorum	260
Yazımı Canlandırıyorum.....	262
Kaynakça.....	264

8. BÖLÜM
PORTFOLYO: ÖRNEK BİR YAZMA SÜRECİ

Portfolyo	266
Kaynakça.....	276

1. BÖLÜM

YAZMA ÖĞRETİMİNDE STRATEJİLER

Giriş

Çocuklara yazmayı öğretmek bisiklet sürmeyi öğretmeye benzer. Bisiklet sürme becerisi hızlanma, denge sağlama ve durma gibi işlemlerden oluşmaktadır. Bisikleti sürmek için çocukların bu işlemlerin her birini öğrenmesi gerekir. Bu süreç çocuğun bisiklet süren birisini gözlemlemesi ile başlar. Pedalın nasıl çevrildiği, dengenin nasıl sağladığı, nasıl hızlanıp yavaşlandığı, durmak için ne yapıldığı çocuğa uygulamalı olarak gösterilir. Çocuklar bisiklet sürmeyi denemek istediğinde ebeveynler bisikleti iterek çocuğun hızlanmasına destek olur. Çocuk ilerledikçe bisikletin arkasından koşarlar ve gerektiğinde dengeyi sağlamak için yardımcı olurlar. Arka tekerleğe iki küçük tekerlek ilave edilerek çocuğun denge kurma işini daha kolay halletmesi sağlanabilir. Çocuk bisikleti uygun şekilde sürmeye başladığında ebeveyn desteği azalır. Arka tekerleğe destek olarak takılan küçük tekerlekler alınır ve dengeyi sağlama sorumluluğu yavaş yavaş çocuğa bırakılır. Çocuk bisiklet sürmeye zaman ayırdıkça ustalaşır ve bağımsız olarak bisikleti rahat bir şekilde sürebilir. Farklı zamanlarda ve farklı yollarda pratik yapmaya devam ettikçe daha profesyonel bir bisiklet sürücüsü olur. Bisiklet sürme becerisini kazanması için çocuğa verilen desteklerin her biri çeşitli amaçlara hizmet eden stratejilerdir. Yazma becerisi de bisiklet sürmek gibi bazı işlemlerden oluşmaktadır. Bunlar genel hatlarıyla planlama, tasarlama, düzenleme ve paylaşma gibi işlemlerdir. Bu bakımdan yazma becerisinin öğretiminde bu işlemleri dikkate alan bir öğretim sürecine ihtiyaç vardır. Bu sürecin her aşamasında uygun stratejiler kullanılarak öğrenciler için yapılandırılmış bir yazma öğretimi tasarlanmalıdır. Yazma öğretiminin bu şekilde yapılandırılabilmesi ancak çocuğu nasıl destekleyeceğini bilen, yazma konusunda öğrencilere model olan, strateji bilgisine ve stratejileri kullanma becerisine sahip, öğrencilerinin bağımsız ve etkili yazarlar olmalarını amaç edinen öğretmenlerin çabalarıyla mümkün olabilir.

1.1. Yazma Becerilerinin Öğretimi

Bireylerin dili etkili bir şekilde kullanarak iletişim kurabilmeleri, yaratıcı olmaları, zihinsel becerilerinin geliştirebilmeleri, duygu ve düşüncelerini aktarabilmeleri ve yazabilmeleri için yazma öğretimi üzerinde önemle durulması gerekmektedir (Ceran, 2013). Yazma, en genel anlamıyla duygu ve düşüncelerin yazılı olarak anlatılmasını kapsayan dil becerisidir. K12 Beceriler Çerçevesi Türkiye Bütüncül Modeli'ne göre beceri, mantıksal veya sezgisel nitelikli düşünme yaklaşımı ile el becerisi, yöntem ve araç gereç kullanmayı gerektiren etkinlikler olarak tanımlanmaktadır (Aşkar vd., 2023). Yazma becerisi öğrencilerin öğrenmek ve kendini ifade etmek için ihtiyaç duyduğu önemli bir beceridir. Dil becerileri ve zihinsel süreçlerle iç içe olan yazma becerisi öğrencilerin düşüncelerini genişletme, bilgilerini düzenleme ve zihinsel sözlüklerini geliştirmelerine yardım etmektedir (Güneş, 2013). Yazma akademik, mesleki ve sosyal yaşamın her aşamasında ihtiyaç duyulan temel bir beceridir. İyi bir yazma becerisine sahip olmak sosyal çevreyle etkili iletişim kurmayı kolaylaştırmaktadır (Graham vd., 2012). Yeterli yazma becerisine sahip olmayan bir kişi eğitim ve iş hayatındaki fırsatları yeterince kullanmada dezavantajlı konumda olacaktır.

Yazma üst düzey düşünme becerileri kullanmayı gerektiren ve diğer dil becerilerini güçlendiren bir özelliğe sahiptir. Ungan'a (2007) göre yazmak, bilgiyi edinmenin ve onu uzun süre saklamanın en etkili yollarından biridir. Yazma becerileri okuduğunu anlama becerisinin gelişimine katkı sağlamaktadır. Yapılan araştırmalar (örn. Hebert, Simpson, & Graham, 2013; Graham et al., 2018) çeşitli yazma etkinliklerine istekli bir şekilde katılmanın ve özet yazma gibi becerilerin etkili bir şekilde kullanılmasının öğrencilerin okuduğunu anlama becerilerine soru-cevap etkinliklerinden daha fazla katkı sağladığını göstermektedir. Bu durum okuma ve yazma öğretiminin dengeli bir şekilde yürütülmesinin öğrencilerin okuduğunu anlama becerilerini de geliştirdiğini göstermektedir. Yazma öğretimi, temel becerilerin öğretiminden üst düzey becerilerin öğretimine doğru ilerleyen bir aşama şeklinde tasarlanmalıdır. Temel yazma becerilerinin öğretimi ile başlayan süreç zengin içeriğe sahip metinlerin üretilmesi aşamasına ulaşması gerekmektedir (Graham vd., 2012). Bir yönüyle basitten karmaşığa doğru ilerleyen bu sürecin hedefi öğrencilerin düşün-